

Onsdagen den 16 oktober em.

Kl. 19.30

Förhandlingarna leddes av tredje vice talmannen.

10 § Allmänpolitisk debatt (forts. från prot. 11)**Anf. 76 PER UNCKEL (m):**

Herr talman! Utbildningsdebatten befinner sig just i dessa dagar i något av ett interregnum. Ministern har gjort sitt och fått gå. En ny är på väg in i utbildningsdepartementet.

Om det som under de senaste dagarna fått sin upplösning finns mycket att säga. För min del har jag ingen önskan att strö ytterligare salt i de socialdemokratiska såren. En reflexion, herr talman, är emellertid ofrånkomlig.

Utbildningsdepartementet är ett av de mera betydelsefulla. Där bestäms riktlinjerna för hur vi skall vårda det viktigaste vi har – hur våra barn skall få en start i livet som ger dem de bästa möjligheterna att utveckla sina inneboende egenskaper.

Är det verkligen rimligt att använda just detta departement för att lösa personfrågor på andra håll i regeringen? Regeringsombildningen förefaller, kort sagt, inte först och främst ha dikterats av omsorg om skolan. Det är synd. Skolan mår inte väl av att bli en restpost i utrikespolitikens ytterkanter.

Den förra utbildningsministern brukade – när vi moderater anklagade socialdemokraterna för att inte med tillräckligt allvar sätta kunskaperna i centrum – hävda att vi var orättvisa. Moderaterna har minsann inte monopol på att vilja ha kvalitet i skolan, brukade Lena Hjelm-Wallén säga, hänvisande till allehanda uttalanden om att också socialdemokraterna visst förstod vilket värde ordentliga kunskaper hade för eleverna.

Jag skall, herr talman, ägna detta anförande åt att diskutera vad som faktiskt krävs för att talet om kvalitet i skolan skall bli någonting mer än bara tal. Eleverna har nämligen rätt att få något mer än högtidligheter.

Låt mig börja från början. Skolans uppgift brukar anges i två led. Skolan skall ge kunskaper och uppöva färdigheter. Men skolan skall också utveckla eleverna socialt.

Att skolan har detta dubbla mål råder det knappast politisk strid om. Vad vi däremot har svårt att enas om är vad som är hönan och vad som är ägget.

För socialdemokraterna är analysen – något förenklat, det skall medges – att vi har att göra med två hönor eller, om man så vill, med två ägg. Skolan har en kunskapsförmedlande och färdighetstränande uppgift men parallellt

härmed också en socialt fostrande uppgift. Från tid till annan har än den ena, än den andra av hönorna uppmuntrats. Störst betydelse har oftast den sociala fostran givits.

Vi moderater känner tvekan inför en sådan parallell analys. Den sociala fostran är för oss en oupplöslig konsekvens av kunskapsförmedlingen. Elever som har goda kunskaper har också den bästa förmågan att socialt finna sig till rätta i samhället.

Kanske, herr talman, kan skillnaden förefalla subtil. Likväl är den viktig för den som vill skapa sig en bild av hur den svenska skolan under socialdemokratisk ledning har kunnat förlora så mycket terräng. När den sociala fostran av ideologiska skäl ges företräde faller kunskapsförmedlingen tillbaka i betydelse.

Vill man värna kunskaperna i skolan inte bara för stunden, när kunskapsdebatten vinner allt flera anhängare, utan också över tiden, gäller det att inte trassla till analysen. Gör man det är man i praktiken en dålig garant för att skolan ger eleverna de kunskaper de faktiskt behöver.

Att det finns fog för anklagelsen att socialdemokraterna har fel i sin kunskapsuppfattning visar det ständiga motståndet mot att entydigt uttala att kunskapsmålet har prioritet före alla andra uppgifter som pålagts skolan. Om några veckor lär riksdagen ytterligare en gång få bevittna hur detta sker.

I synen på hönan och ägget ligger alltså den mest grundläggande svagheten i den socialdemokratiska kunskapssynen. Felanalysen förstärks i en rad konkreta enskilda frågor. Viktigast av dessa är betygen.

Det låter sig sägas att betygen i något slags teoretisk bemärkelse inte kan anses vara en oumbärlig förutsättning för att skolan skall kunna klara sin kunskapsförmedlande uppgift. Likväl är det ändå så det förhåller sig.

Skälet härtill, herr talman, är djupt mänskligt. Ger man inte eleverna besked om hur skolarbetet fortskrider är det en signal – om än oavsiktlig – till eleverna om deras prestationers värde. Alla människor behöver kunna se samband mellan de uppställda målen och resultaten av insatserna. I särskilt hög grad gäller detta för ungdomar som har svårare än äldre att överblicka den längre tidsperiod under vilken skolans resultat skall komma till användning.

Därför går det i praktiken inte att förena betygsmotstånd med tal om behovet av en kunskapsskola. Det går möjligen retoriskt, men det är inte nog.

Menar man allvar med kunskapstalet måste man också acceptera att elevernas krav på betyg i skolan är rättmätiga. Elever som kräver papper på sina prestationer får inte avfärdas som om de inte förstod sitt eget bästa. Det gör de nämligen, långt mycket bättre än sina politiska styresmän.

Av samma fundamentala betydelse som betygen är synen på skolans ämnen.

Under århundraden har en struktur för vetande gradvis vuxit fram. Strukturen ligger till grund för den indelning i ämnen som skolan kommit att tillämpa. Ämnesindelningen är inte, som den politiska debatten ibland ger intryck av, tillkommen av en slump. Tvärtom är den uttryck för en nedärvd erfarenhet, som det är litet förmätet att med ett penndrag förklara för otidsenlig.

Likväl är det detta som socialdemokraterna är i färd med att göra.

När de naturorienterande och de samhällsorienterande ämnena i grundskolan nu buntas samman i block är det uttryck för en historielöshet som regeringen borde hålla sig för god för att anamma. Socialdemokraterna får förlåta oss om vi tar denna historielöshet till intäkt för att hävda att regeringspartiets kunskapsstal inte är så mycket värt.

Utan ämnen lämnas eleverna i sticket. Verkligheten blir till ett töcken där skolan utlämnar eleverna till att gissa om vad som faktiskt sker bakom det ytligt synliga skeendet. En sådan skola, herr talman, är inte en kunskapskola utan en flumskola.

Med stor målmedvetenhet genomförs nu en kunskapsyn som bygger på ämnesupplösningen. Förändringen av lärarutbildningen är det allvarligaste exemplet på detta. De förslag från regeringen som riksdagen just nu behandlar om avskaffande av kvalitetsbetyg i läraarnas ämnen är ett annat.

Det vore mig främmande att hävda att socialdemokraterna underminerar skolans möjligheter att förbereda eleverna för vuxenlivet med vett och vilja. Snarare handlar det om en ideologisk bestämning av vilka värden vårt samhälle främst bör hylla. Det vore underligt om inte ett socialistiskt och ett liberalt synsätt skulle leda till skilda slutsatser om vad unga människor bäst behöver för framtiden.

Det är, herr talman, om detta utbildningsdebatten borde handla. Skall man tillmäta vad som sades i de socialdemokratiska talarstolarna under den nyss avslutade valrörelsen någon betydelse är emellertid socialdemokraterna inte intresserade av en sådan debatt. Socialdemokraterna tillägnade valrörelsen glåporden. Oppositionens – och i synnerhet moderaternas – motiv skulle ifrågasättas och förtrampas. Kanske är också valuppläggningsen som sådan ett uttryck för den skillnad i respekt för sanning och rätt mellan oss och socialdemokratin som jag just talat om i fråga om skolan.

För oss moderater är utbildningen av våra unga för viktig för att behandlas på det vis socialdemokraterna gjorde inför valet. Ingen politisk verksamhet lämpar sig för glåporden. Våra barns framtid gör det i särskilt liten utsträckning.

Vad barnens framtid kräver är att vi tar skolans bekymmer på allvar. Dagens kunskapsstandard räcker inte för att barnen när de blir äldre skall kunna hävda sina och vårt lands intressen i en omvärld där allt flera börjar kunna mycket.

Sett över tiden ökar kraven på den svenska skolan. Tidigare – när det inte var fullt så trångt på utvecklingsgalejan – var konkurrensen måttligare. Då var det lättare att vara framgångsrik.

I dag är det inte längre så. Nya länder är i dag i kapp eller på vissa områden t. o. m. förbi oss. Det skärper kraven.

Det är möjligt att det låter litet övermaga, men ingen ambition lägre än att den svenska skolan skall vara bäst i världen är god nog. Bara om vi når dithän kan vi nämligen kompensera andra handikapp som ett litet land som vårt alltid har i det internationella umgänget. Högt löneläge, en liten hemmarknad och trots allt begränsade ekonomiska resurser kan inte förenas med en skola som inte håller måttet, om vi har ambitioner att vidareutveckla det svenska samhället, till gagn inte minst för de sämre lottade bland oss.

De elever, herr talman, som i dag har svårast att hävda sig är de som från början hade de sämsta förutsättningarna. Så är det trots att skolan under hela efterkrigstiden medvetet har styrts i riktning mot att ge också elever som kommer från mindre studieprivilegierade miljöer goda utvecklingsmöjligheter. Såväl internationella som egna undersökningar tyder på att skolans brister på detta område är allra störst.

Herr talman! Så ser verkligheten ut. Det är vår skyldighet att se den som den är. Att leta ursäkter hjälper ingen.

Moderata samlingspartiet kommer under de kommande tre åren att fullfölja sin kritik av den socialdemokratiska utbildningspolitiken med utgångspunkt i de reformkrav som vi gradvis mejslade ut under de tre år som just gått. Det här är några av de krav som vi fäster särskilt stor vikt vid:

1. *Tidigare skolstart.* Det är slöseri med barnens inlärningsintresse att inte låta dem börja skolan när de är sex år. Genom en successiv sänkning av skolstarten under de närmaste tre åren kan vi dessutom underlätta omställningen för lärare, som annars blir arbetslösa på grund av minskande elevkullar.

2. *Fritt skolval.* Alla barn – och deras föräldrar – skall ha rätt att välja skola inom det offentliga skolväsendet och mellan detta och friskolorna. Valfriheten får inte begränsas av plånboken. Föräldrainflytande måste gå före politikerakt. Fria skolor har bland många andra förtjänster också visat sig vara till stor hjälp för elever som löper risken att slås ut. Dessutom kan fria skolor göra det lättare att behålla undervisning i glesbygd.

3. *Val i högstadiet.* I högstadieåldern är det särskilt viktigt att skolan förmår att ta till vara alla de vitt skilda begåvningsinriktningarna. 25 % av tiden skall vara öppen för val mellan olika praktiska ämnen, läroämnen och språk.

4. *Återupprätta betygen.* Skolan skall naturligtvis ställa krav på eleverna. Eleverna skall å sin sida få ett papper på hur skolarbetet går. Det bästa sättet att visa resultatet är genom betyg. Precis som en förkrossande majoritet av eleverna och föräldrarna tycker vi att betygen skall ges tidigare än i dag. Första gången bör betyg ges efter vårterminen i årskurs 3. På mellanstadiet bör betyg ges efter varje vårtermin och på högstadiet efter varje termin.

Men betygen behöver förändras. Det är ju inte vad barnen kan i förhållande till sina kamrater som är det intressanta utan vad de kan i förhållande till skolans krav. Fler betygssteg än fem ökar dessutom betygens informationsvärde.

5. *Ärliga besked.* Inför inträdet i gymnasieskolan skall ungdomarna få ett ärligt besked om vilka kunskaper som krävs för den utbildning de önskar. De som inte har tillräckliga kunskaper skall få möjlighet att komplettera. I en sådan ny utbildning kan dessutom kommunernas uppföljningsansvar inordnas. Det är bättre att ge raka besked, innan allting har gått snett. Ungdomar som har förkunskaperna skall garanteras plats i gymnasieskolan.

6. *Rektor och lärare skall anförtros ansvar.* Skolan blir inte bättre av att politiker lägger sig i allting överallt. Mera ansvar till rektor och lärare gör det lättare att ge alla elever en så bra undervisning som de lokala förutsättningar-

na medger. Mindre klasser t. ex. bör varje skola få inrätta för de pengar som faktiskt finns.

Herr talman! Till en konstruktiv debatt utifrån dessa riktlinjer inbjuder vi alla som är intresserade av våra barns och vårt samhälles framtid.

Anf. 77 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Det behövs en revolution i skolan i dag – en revolution som sätter kvaliteten i högsätet och gör rent hus med de socialdemokratiska teserna om att alla barn skall göra samma saker vid samma tillfälle. Tendenser finns till att några av företrädarna för regeringspartiet börjat tänka om, men det går alldeles för trögt, och under tiden tvingas den ena generationen barn efter den andra in i det likriktande systemet.

Parallellt med inläringen av de mest grundläggande kunskaperna och färdigheterna finns det tre saker som barn och ungdomar måste lära sig. Först då ger skolan den förberedelse för livet som vi alla har enats om att skolan skall ge och som finns kodifierad i målen för skolan.

Dessa tre ting är

- att skaffa sig kunskap om kunskap.
- att lära sig hur man skaffar sig överblick och
- att tillägna sig grunderna för att avge ett omdöme.

Det första är nödvändigt för att man skall kunna fördjupa sig själv i intressanta områden.

Det andra är nödvändigt om man skall lära sig behärska och rätt utnyttja den ofantliga mängd information som vi alla utsätts för.

Det tredje, omdömesförmågan, kan man inte tillägna sig med rent förnuftsmässiga studier. Omdöme kräver dessutom känsla, förståelse och inlevelse i andra människors villkor. Och för det behöver man inte bara hjärna utan också hjärta.

Är det då detta som våra barn får lära sig och får med sig när de lämnar skolan? I USA finns en organisation, FDS, som följer upp effekterna av skolans arbete. Deras senaste undersökning gällde 17-åringarna. Den visade att ungdomarna var väsentligt sämre på att analysera och dra slutsatser av ett skriftligt material. Ännu sämre var de på att återberätta en text som de hade läst. Märkligt nog var alla mer benägna att avge omdömen om texten. Kort uttryckt – ungdomarna kommer ihåg mindre av vad de har läst. De har förstått det sämre, men är mer benägna än för tio år sedan att avge ett omdöme om det lästa. Man förstår mindre, men tycker mera!

Jämförelser med Sverige kan naturligtvis halta en del, men trenden finns där.

Vad beror då detta på? En viktig orsak kan vara att man inte lagt sig tillräckligt vinn om kvaliteten på den undervisning som erbjudits i ett snabbt utbyggnadsskede.

Folkpartiet har upprepade gånger krävt insatser som skulle höja kvaliteten på alla stadier i utbildningssystemet. Ett av kraven för grundskolan var att öka tiden för svenska och matematik, något som regeringspartiet nu också insett behoven av.

Det borde vara självklart att man vid inläring tar vara på det tillfälle när

eleven är mest motiverad. Så sker inte i dag när det gäller att t. ex. lära barnen läsa. Många förskolebarn vill inget hellre än att få nyckeln till den fantastiska värld som öppnas när man kan läsa. Men det får de inte, för det ingår inte i förskolans pedagogik. Sänk skolpliktsåldern till sex år, säger folkpartiet, och dra konsekvenserna av att barnen mognar tidigare i dag än förr!

Den bästa garanten för utbildning med kvalitet är välutbildade lärare. Genom den nya lärarutbildningen blir det förbättringar för låg- och mellanstadieleverna. Detta har folkpartiet naturligtvis stött. Men för högstadielevernas lärare sänker socialdemokraterna kraven. När barnen fått grunderna och skall börja med fördjupade studier, då skall de behöva nöja sig med lärare som bara har en termins studier i ämnet. Här har bakåtskrivarna inom socialdemokratin fått breda ut sig. Förlorarna är elever, föräldrar och inte minst de lärare som tvingas utföra ett påfrestande arbete utan att ha fått den utbildning de så väl behöver.

Inte heller har socialdemokraterna stött vårt förslag om en bred fortbildning av de lärare som nu finns i skolan, så att de kan få bygga på sin utbildning till den standard som vissa av de nytillkommande lärarna kommer att få. Om vi bara skall nöja oss med de nytillkommande lärarnas kvalitetsförstärkning, märker vi ju inte något resultat förrän långt in på tjugohundratalet.

Andra förbättringar vi föreslagit är att i skolan behålla en del av de lärare som annars kommer att bli arbetslösa när eleverna blir färre. Vi tycker de gör bättre nytta där. Vi vill också behålla de små skolorna så långt det är möjligt.

"Alla elever i gymnasieskolan skall stimuleras efter sina förutsättningar och alla skall finna sin gymnasieutbildning meningsfull", säger socialdemokraterna som ett motto för en reformerad gymnasieskola. Men varför skall inte eleverna i dagens gymnasieskola erbjudas samma möjligheter? måste man ju fråga.

Eva och Erik har ett specialområde där de är särskilt duktiga och som de är särskilt intresserade av, nämligen idrott. De får ta fem timmar av sin timplan varje vecka för att ägna sig åt detta ämne. Jag tycker det är bra att den möjligheten finns.

Lena och Lasse har också speciella talanger. Lena spelar violin, och Lasse är mycket språkbegåvad. Också de vill gärna specialstudera sina ämnen, men då säger socialdemokraterna stopp. För Lena och Lasse gäller inte löftena om att varje elev skall få utvecklas efter sina speciella förutsättningar.

För att ta bort de här orättvisorna krävs inga stora insatser i dagens gymnasieskola. Det enda som krävs, vilket vi i folkpartiet också har motionerat om ett antal gånger, är att det som gäller för idrottselevernas timplan också skall kunna tillämpas när det är fråga om andra specialintressen.

Folkpartiets program för en skola med bättre kvalitet är följande:

Sänkt skolpliktsålder till 6 år.

Bevarande av små skolor.

Fler lärare i grundskolan.

Bättre lärarutbildning.

Stimulans till alla typer av begåvningar.

För att det skall kunna bli en kvalitetsrevolution räcker det tyvärr inte enbart med konkreta åtgärder. Det krävs också en attitydförändring hos dem som har majoriteten, så att de inser att alla – elever, lärare, föräldrar och samhället i stort – har glädje och nytta av välutbildade samhällsmedborgare. Det är en sådan attitydförändring vi efterlyser hos socialdemokraterna.

Anf. 78 LARZ JOHANSSON (c):

Herr talman! Under de senaste åren har vi ofta haft anledning att återkomma till frågan om gymnasieskolans dimensionering. Intresset för att få en gymnasieutbildning har ständigt ökat, såväl från de direktsökande efter årskurs 9 i grundskolan som från de något äldre elever som söker till gymnasieskolan efter något eller några års erfarenheter från arbete eller verksamhet inom det kommunala uppföljningsansvarets ram. Samtidigt har vi kunnat konstatera – och det är mycket glädjande – att kommunerna på ett förtjänstfullt sätt har ökat sina ambitioner i strävan att ge alla en avslutad utbildning i ungdomsskolan.

Tyvärr har inte regeringen förmått att hänga med i takt med denna utveckling. De ramar som man ställt till kommunernas förfogande har varit otillräckliga, och alltför många, för att inte säga onödigt många ungdomar har ställts utanför.

Centern däremot har fungerat som pådrivare. Från tid till annan har vi sett hur våra förslag till vidgade ramar först har förkastats av riksdagsmajoriteten för att sedan efter något halvår återkomma som regeringsförslag, tyvärr inte med ett oförvanskat innehåll utan oftast i ett bantat skick. Så här har det varit under en längre tid, och regeringen tycker uppenbarligen att det är bättre att satsa resurserna på åtgärder inom uppföljningsansvaret och på halvtidsarbete i s. k. ungdomslag.

Under det förra riksmötet redovisade vi i partimotioner hur centern vill utforma en totaldimensionerad gymnasieskola. Vi redovisade också hur vi tänkte oss att den skulle finansieras. Våra förslag blev då avvisade, även om vi fick s. k. positiva skrivningar. Men sådana ger som bekant inga platser i gymnasieskolan!

Däremot kunde vi under valrörelsen märka att också regeringsföreträdarna nu börjat inse det goda i centerförslagen. Och inte nog med detta: I självaste regeringsförklaringen har nu landets statsminister utlovat plats till alla ungdomar under 20 år i gymnasieskolan. Tala om lyhördhet!

Jag hade haft för avsikt att ställa vissa frågor till utbildningsministern. Detta är nu inte möjligt. Men kanske Georg Andersson kan ge besked. När kommer de konkreta förslag som ger kommuner och länskolnämnder ett fastare underlag för den planering dessa är skyldiga att svara för? Just nu är landets länskolnämnder i färd med att skära ned i den organisation som kommunernas skolstyrelser har föreslagit. Det måste de göra för de har en ram att hålla sig inom för läsåret 1986/87 som innebär ett oförändrat antal platser jämfört med innevarande år trots att antalet 16-åringar ökar. Gör de ingenting nu försämras i realiteten utbildningsmöjligheterna i gymnasieskolan nästa höst, och det blir definitivt inte plats för några äldresökande.

Det räcker inte med att hänvisa till den kommande budgetpropositionen, för då är det för sent. Anslagen till gymnasieskolan och därmed också

dimensioneringen brukar komma upp till behandling här i kammaren under senare delen av maj månad, och då är i praktiken nästa års intagningsprocedur avklarad. För inte är väl avsikten att låta platsantalet sjunka för att sedan i lagom tid till valet 1988 börja en viss upprustning av gymnasieskolans kapacitet?

Vid årets intagning har man för första gången fullt ut tillämpat det olyckliga beslutet om prioritering av direktsökande från grundskolan. Avsikten med det beslutet var ju att alla 16–17-åringar skulle beredas plats i gymnasieskolan. Så har dock inte blivit fallet, även om det lett till en viss förbättring för just den åldersgruppen. Men det är en förbättring som i gengäld har gått ut över andra som också är i behov av utbildning.

En klart märkbar effekt är också att allt fler 16-åringar har känt sig tvingade att söka till gymnasieskolan direkt från årskurs 9, trots att de har saknat all motivation i övrigt, bara för att inte riskera att senare ställas utanför. Samtidigt har många 18-åringar och äldre avstått från att söka därför att de har fått uppfattningen att det över huvud taget inte var någon idé. Enligt skolöverstyrelsens anslagsframställan har de s. k. äldresökande minskat med över 30 %.

Det här är en oroande utveckling som dess värre besannar de farhågor som vi i centern hyste när de tidigare dimensionerings- och prioriteringsbesluten togs. Tyvärr ville man inte lyssna på oss då, men nu när vi känner resultaten borde det vara dags för en omprövning.

Men det finns också andra frågor som rör gymnasieskolan som kräver uppmärksamhet. Den kanske allra viktigaste är den om gymnasieskolans utvecklings- och försöksarbete. Vi har nu hunnit ett stycke på väg och kan dra vissa slutsatser. En är att engagemanget och intresset från skolans omgivning är ganska litet – eller rättare sagt obefintligt. Oftast är det en liten grupp entusiastiska lärare på skolan som driver ett försöks- eller utvecklingsprojekt som en relativt isolerad företeelse utan aktiv medverkan från andra lärare, skolledare eller skolpolitiker. Undantag finns men de är ganska få.

Jag menar att om vi skall kunna leva upp till de intentioner som kom till uttryck i propositionen om en gymnasieskola i förändring och i det riksdagsbeslut som den resulterade i, då krävs det en viss aktivitet från regeringens sida. Avsikten var att få en bred förankring för de förändringar som alla är ense om att de behövs, och då måste inte bara skolan utan också näringslivet och arbetsmarknadens parter komma med i bilden. Att i ett sådant läge försvaga kontakterna mellan skolan och arbetslivet är inte försvarbart. Tvärtom borde dessa kontakter förstärkas, och det måste vara ett minimikrav att man slår vakt om SSA-rådets resurser.

På den här punkten har regeringen varit väldigt tystlåten, och det skulle ha varit intressant att höra hur utbildningsministern ser på samverkansfrågorna mellan skolan och arbetslivet mot bakgrund av den pågående försöksverksamheten.

I det här sammanhanget vill jag också passa på att aktualisera yrkesutbildningens plats i utvecklingsarbetet. Tyvärr har yrkesutbildningen kommit litet vid sidan av den processen, genom den särskilda översynen inom utbildningsdepartementet som fått namnet ÖGY. Jag menar att vi så snart som möjligt måste foga in yrkesutbildningen i gymnasieskolans övriga utvecklingsarbete.

Det gäller också att se till att utvecklingsarbetet inte bara påverkas av dem som redan är verksamma i skolan utan att också skolans omgivning, dvs. det privata näringslivet, den offentliga förvaltningen och arbetsmarknadens parter, får komma med och dela ansvaret för hur gymnasieskolan utvecklas.

Allt fler talar om behovet av en längre, 3-årig yrkesutbildning. Det tredje året handlar då oftast om s. k. färdigutbildning. Vi beklagar att en majoritet i riksdagen har tagit bort inte bara stimulansbidraget till lärlingsutbildningen utan även hela statsbidraget till det tredje utbildningsåret.

Detta har i sin tur lett till att vi fått färre elever i färdigutbildning men fler ungdomar i ungdomslag. Det är ett dåligt alternativ för ungdomarna och en dålig affär för staten – ungdomslag är en dyrare och sämre lösning. En lärling är anställd och har lön – han betalar t. o. m. mer i skatt än vad lärlingsplatsen kostar staten i bidrag!

Strax efter riksdagsbeslutet om att avveckla bidraget till färdigutbildningsåret kom TCO med ett förslag, som egentligen innebär att färdigutbildningsåret skall återföras – fast det kallas inskolningsår. Lena Hjelm-Wallén var mycket positiv och sade att "förslaget hör prövas snabbt". Det skall bli intressant att se hur den nye utbildningsministern hanterar det här förslaget.

En annan fråga som bör uppmärksammas är bristen på behöriga lärare inom industri- och hantverkssektorn. Denna brist är så påtaglig att vissa utbildningar helt enkelt inte kunnat komma till stånd. Problemet känns igen även från AMU och vissa högskoleutbildningar.

Orsakerna är naturligtvis många. De borttagna utbildningsarvodena under utbildningstiden har inneburit att det är svårt att nyrekrytera lärare. Det ger i dag inte heller någon särskilt hög status att vara yrkeslärare, och vår förmåga att konkurrera med det privata näringslivet när det gäller löner är inte mycket att skryta med.

Vi politiker skall ju vara försiktiga med att uttala oss i frågor som rör löner och anställningsvillkor, men som ansvariga skolpolitiker kan vi inte stå passiva och se på när våra bästa lärarkrafter försvinner. Jag tröstar mig med att det inom näringslivet också finns en insikt om att detta är ett gemensamt problem. Ingen kan begära att skolan skall kunna svara för en förstklassig yrkesutbildning om skolan samtidigt dräneras på de bästa lärarkrafterna.

Vi måste pröva möjligheterna till ett utvidgat samarbete, som också kan innebära gemensamt utnyttjande av personal. Detta skulle i sin tur kunna hjälpa skolan att klara en del mycket besvärliga fortbildningsproblem, samtidigt som kunskaperna om skolan och skolans speciella villkor skulle öka ute i industrin.

Herr talman! Som framgått står gymnasieskolan inför en lång rad olösta problem. Samtidigt pågår ett intensivt utvecklingsarbete för att anpassa utbildningsutbudet både till elevernas önskemål och till arbetsmarknadens behov. I det arbetet behöver alla goda krafter samarbeta för att skapa en gymnasieskola för alla.

Anf. 79 GEORG ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag lade märke till att Gunnar Hökmark tidigare i debatten sade att det socialdemokratiska välfärdssamhället är hårt och kallt. Jag tycker att det var en djupt orättvis karakteristik. Jag vill peka på att en viktig

del av välfärdssamhället bärs upp av den väl utbyggda utbildningsverksamhet som erbjuds i vårt samhälle. Vi har en grundskola för alla. Gymnasieskolan när praktiskt taget alla ungdomar under 18 år, och vårt mål är att mycket snabbt bygga ut gymnasieskolan så att alla under 20 års ålder skall kunna beredas plats. Folkbildningen har stor omfattning, inom studieförbund och folkhögskolor. Den kommunala vuxenutbildningen och arbetsmarknadsutbildningen ger tusentals människor i vårt land chans till en ny start i livet. På högskolan gör vi en satsning som är större än någonsin.

Dessa mycket betydande insatser på utbildningens område är av oskattbart värde för enskilda individers utveckling. Utbildning innebär frigörelse. Utbildning kan skapa framtidstro. Utbildning föder självkänsla, den bryter vanmakten. Utbildning är av avgörande betydelse för hela samhällets utveckling, den kan medverka till att göra framtiden möjlig. Vi har en kvalitativt hög standard i vårt utbildningssamhälle.

När vi socialdemokrater slår vakt om välfärdssamhället innefattar vi också utbildningen i dess olika former. Jag vill påminna om den nyligen utkämpade valrörelsen, som i hög grad, framför allt från moderaterna, innebar attack mot den offentliga sektorn, mot välfärdssamhället. Jag hade då anledning att, och jag vill göra det nu också, påminna om att utbildningsområdet är en mycket stor del av denna offentliga sektor. Hade de moderata attackerna, med bistånd av folkpartiet och centern, lyckats, hade det inneburit ett allvarligt hot också mot utbildningsområdet.

Jag vill särskilt säga några ord om vuxenutbildningen. Det är den del av utbildningssektorn som lätt hamnar i skuggan i de s. k. stora debatterna. Det är kanske därför moderata samlingspartiet har riktat de hårdaste attackerna mot vuxenutbildning.

I dag har till regeringen överlämnats ett betänkande om vuxenutbildningens effekter. Utredaren Sune Ahlén konstaterar att reformerna inom vuxenutbildningen har nått den eftersträfvade effekten så till vida att allt fler söker sig till utbildningen. Däremot har vuxenutbildningen inte varit lika framgångsrik när det gäller att minska utbildningsklyftorna. Tyvärr är det så att vuxna med kort utbildning i mindre utsträckning än högutbildade söker sig till vuxenutbildningen. De som är äldre än 45 år är svårare att nå. De geografiska skillnaderna är påtagliga. Vuxna i storstäder är mer benägna att delta i utbildning än vuxna i glesbygder. Ett glädjande inslag i utredningens rapport är emellertid att vuxenutbildningen i hög grad haft betydelse för kvinnorna. De är i majoritet inom vuxenutbildningen.

En slutsats man bör dra av den här utredningen är att ytterligare ansträngningar måste göras för att med vuxenutbildningen överbygga utbildningsklyftorna. Utbildningens jämlikhetsskapande syfte måste lyftas fram ännu mycket starkare än tidigare.

Det är angeläget att ägna vuxenutbildnings frågorna särskild uppmärksamhet under de närmaste åren.

Så några kommentarer till de inlägg som är gjorda i det här avsnittet av debatten.

Per Unckel ömkar sig över de socialdemokratiska sären. Jag undrar om det inte ändå är så att moderaterna har störst bekymmer med att omhulda och plästra om sina egna sår efter valrörelsen.

Av Per Unckels inlägg kan jag konstatera: från moderaterna intet nytt på utbildningens område. Det var en uppräknig av kända och ofta upprepade ståndpunkter. Man skulle kunna sammanfatta dem så att om dessa krav skulle genomföras skulle det innebära en återgång till en ordning som vi hade för några decennier sedan, till den gamla skolan som Per Unckel än en gång målar upp och försöker göra till ett lockande alternativ.

Per Unckel talade om hönor och ägg och Ylva Annerstedt angrep socialdemokratin med tal om revolution. Jag vet inte om det finns någon gemensam nämnare i de båda attackerna mot den socialdemokratiska utbildningspolitiken.

Per Unckel försöker analysera kunskapsinhämtande och fostran. Låt mig bara konstatera att som alltid när Per Unckel talar om detta är det fostran som skjuts i bakgrunden, och grundskolans fostrande uppgift blir någonting som Per Unckel tror kommer av sig självt, om man bara trummar på med faktainhämtnade i de enskilda ämnena.

Om betyg sade Per Unckel en intressant sak. Han tyckte att det var viktigt att skolan ger besked till eleverna om hur arbetet i skolan utvecklas. Det tycker jag också. Det är väldigt viktigt att man ger det kontinuerligt och i nära kontakt mellan föräldrar och lärare. Men jag tror faktiskt att betygen i den form som Per Unckel talar om dem är ett ganska trubbigt och dåligt instrument. Då är det bättre med den direkta kontakt som faktiskt läroplanen påbjuder mellan lärare och elev.

När Per Unckel talar om ämnesindelningen och konstaterar att nu buntas NO- och SO-blocken ihop vet jag inte riktigt vad det är han tänker på. Läroplanen är ju inte förändrad, och den är antagen under bred enighet. Den bygger på en samverkan mellan ämneskombinationerna i naturorienterade och samhällsorienterade ämnen. Jag har haft rätt mycket kontakt med pedagoger, och jag tror mig kunna göra det påståendet att när Per Unckel talar om vikten av att hålla ämnena isär och förmenar skolan en ämnesövergripande utbildning visar han sig vara en mycket dålig pedagog.

Tidigare skolstart talar Per Unckel om. Vid sex års ålder skall barnen börja skolan. Jag vill fråga: När skall de sluta skolan? När har de fullgjort grundskolan? Innebär en tidigare skolstart att vi skall ha en tioårig grundskola? Eller gäller det bara att flytta ner skolgången så att man börjar ett år tidigare och slutar ett år tidigare? Det tror jag vore en pedagogiskt och ur utvecklingssynpunkt dålig metod.

Ylva Annerstedt vill göra rent hus med socialdemokratiska doktriner, och så upphöjer hon till en socialdemokratisk doktrin att alla barn skall göra samma sak samtidigt. Det är helt fel – det stämmer inte alls med vår syn på skolan och de undervisningsmetoder man enligt vår mening skall tillämpa.

Jag vill till Ylva Annerstedt bara ställa frågan: Hur mycket resurser är folkpartiet nu berett att satsa på grundskolan? Jag noterar att det skall vara en skola där man har flera lärare, mindre klasser, flera små skolor. Det är mycket kostnadskrävande reformer. Jag frågar faktiskt på fullt allvar hur det egentligen är med matematiken i folkpartiets skolpolitik.

Till Larz Johansson slutligen: Jag vill gärna ge det erkännandet till centern att man varit pådrivande när det gällt att öka dimensioneringen av gymnasieskolan. Vi har nått en enighet om att snabbt komma fram till en

dimensionering som medger att alla under 20 år kan beredas plats. Jag är beredd att medverka till att ett besked om dimensioneringen för de närmast kommande åren kan lämnas så tidigt som möjligt.

Anf. 80 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Georg Andersson började med att bemöta Gunnar Hökmark, som enligt hans mening hade hävdad att det socialdemokratiska välfärdssamhället var hårt och kallt. Jag skall ägna huvuddelen av min replik åt denna fråga, men först bara konstatera att om Georg Andersson tyckte sig finna en gammal skola skisserad i det anförande jag för en stund sedan höll här i kammaren måste han ha varit döv på båda öronen. Och när han tror att det är bara att fortsätta som hittills med att parallellställa fostran och kunskapsförmedling för att resultaten skall bli goda välkomnar jag honom ut i verkligheten för att se hur den skolpolitiken lyckas i praktiken.

Hårt och kallt är det socialdemokratiska välfärdssamhället – det är en orättvis beskrivning, hävdar Georg Andersson. Jag tror inte att det är det, Georg Andersson. Låt mig ta några exempel.

Det är inget varmt, gott, omtänksamt samhälle som lämnar 500 000 av sina 8 miljoner medborgare till att bokstavligen med mössan i näven gå till socialhjälp för att klara sitt dagliga uppehälle.

Det är inget varmt, mänskligt och omtänksamt samhälle som låter sina medborgare, i allmänhet de svagaste bland oss, fastna i byråkratin i kommuner och stat. För att nämna ett exempel: Det är inget varmt och omtänksamt samhälle som över huvud taget tillåter att fall av snickaren Hjortbergs karaktär finns och existerar.

Det är inget varmt och omtänksamt samhälle som förvägrar barnfamiljerna en anständig möjlighet att välja barnomsorg så som de själva vill alldeles oavsett vilka önskemål politikerna kan tänkas ha.

Det är inget varmt och omtänksamt samhälle som, för att ta ett exempel från skolpolitikens område, accepterar och ser hur mängder av ungdomar bokstavligen slås ut ur skolan.

Det är inget varmt och omtänksamt samhälle som förvägrar föräldrar och barn möjligheten att välja en skola som de själva tycker är bra, alldeles oavsett politikernas ambitioner och önskemål.

Georg Anderssons oerhört korta replik till den icke närvarande Gunnar Hökmark ger vid handen att socialdemokraterna trots att valrörelsen är slut inte har förstått vari kritiken mot den socialdemokratiska välfärdsmodellen faktiskt består. Man skall ha rätt att välja, Georg Andersson. Man skall ha rätt att känna att man respekteras som människa. Man skall inte bara vara en person som politikerna kan handskas med efter sitt eget huvud.

Anf. 81 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! Georg Andersson sade i sitt anförande att vi har en hög kvalitet i vår utbildning. Men det är ju inte sant, Georg Andersson. När vi ser till de internationella undersökningarna för barn och ungdom i ungdomsskolan visar det sig att matematikkunskaperna ligger på ungefär samma nivå som i Somalia. Vi har bredd i vår utbildning men inte kvalitet. Svenska ungdomar som gått ut gymnasiet blir inte längre antagna till utländska universitet utan

speciella tentamina. Det är därför som vi kämpar för en bättre kvalitet på alla nivåer i vårt utbildningsväsende. En sådan uppnår man bl. a. genom de insatser som jag omnämnde i mitt första anförande.

Georg Andersson sade vidare att vi hade startat attacker mot den offentliga sektorn i valrörelsen. Vi vill inte rasera den offentliga sektorn, Georg Andersson. Vi vill ha en bättre offentlig sektor. Det uppnår man bl. a. genom att avskaffa monopolet och ge alternativ. Det har vi sett på ett flertal områden. City Akuten är ett sådant exempel inom sjukvården. När det finns alternativ får monopolen förändra sin verksamhet. Det gäller Waldorfskolorna, t. ex. Kristofferskolan. En lång rad föräldrar har funnit att dessa skolor ger en utbildning som de gärna vill att deras barn skall få, om de bara kunde betala avgiften. Dessa skolor får nämligen inte bidrag i samma utsträckning som den offentliga skolan får. På en lång rad punkter tillåts inga alternativ eller skilda uppfattningar inom skolan, Georg Andersson, och det är det som vi menar är felet. Alla barn utvecklas inte i samma takt och har inte samma slags begåvning. Därför måste det finnas valmöjligheter.

Slutligen till frågan om resurserna. Hur skall vi kunna betala fler lärare? Ja, det kan inte vara okänt för Georg Andersson att vi har motionerat om detta och talat om varifrån pengarna skall tas, nämligen från de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Arbetslösa lärare kostar ju nästan lika mycket som lärare i tjänst. Vi anser att de lärare som har fått en bra och ordentlig utbildning av samhället skall finnas där de gör bäst nytta, dvs. i skolan.

Anf. 82 LARZ JOHANSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig kort. Jag tackar Georg Andersson för beskedet om att det skall komma besked om den ökade dimensioneringen så snart som möjligt. Jag har förståelse för att Georg Andersson inte kan vara mer precis än så. Nu är det ingen tid att försitta, varför jag utgår från att det kommer ett klart besked från regeringskansliet inom kort. I mitt inledningsanförande sade jag också att länskolnämnderna just nu är uppe i planeringsarbetet.

Möjligen kan man uttrycka en viss förvåning över att vi gång på gång i förväg måste tala om för regeringen hur det skall vara och sedan få lov vänta ett halvår innan vi får igenom vår vilja. Det skulle naturligtvis vara enklare om vi direkt kunde fatta besluten, men då skulle det möjligen kunna uppstå en viss tveksamhet om vem som egentligen styr den svenska skolan.

Anf. 83 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Per Unckel flydde ut på det allmänpolitiska fältet och försökte sig på en lång uppräknig över inslag i vårt samhälle som skulle bevisa att vi lever i ett hårt och kallt samhälle. Jag vidhåller att det för det första är en utomordentligt orättvis karakteristik av det svenska välfärdssamhället, det folkhem som vi har byggt upp och i så många avseenden har anledning att vara stolta över. För det andra konstaterar jag att det moderata alternativet på väsentliga punkter är ett hot mot inslag i detta välfärdssamhälle.

Per Unckel säger att jag inte har förstått kritiken mot välfärdssamhället. Av valresultatet att döma kan jag konstatera att inte heller svenska folket i så

fall har förstått det fina i den moderata politiken. Valet gav ju moderaterna en bakläxa. Men jag konstaterar sedan att när moderaterna analyserar valresultatet och sin egen valrörelse säger de att felet var att de var för tydliga. Det är måhända så att svenska folket faktiskt har förstått vilken politik moderaterna står för och därför inte har gett moderaterna förtroende att bilda regering och leda det här landet. Det tycker jag är mycket bra även ur skolans synpunkt, eftersom moderaternas politik i viktiga avseenden skulle ha inneburit att skolans resurser hade minskat.

Beträffande kvaliteten hänvisade Ylva Annerstedt till den s.k. IEA-undersökningen, som visade att kunskapsnivån i matematik hos eleverna i allmän kurs i årskurs 7 år 1980 var osedvanligt låg vid en internationell jämförelse. Men det var på detta område och vid denna tidpunkt. Allmänt kan man säga att vi alltid har klarat oss mycket bra vid de internationella jämförelserna på skolområdet.

Anf. 84 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Ju fler gånger Georg Andersson beger sig upp till talarstolen, desto fler gånger bevisas det att han faktiskt inte har förstått ett kommatecken av vad välfärdsdebatten de senaste månaderna rör.

Jag vill ställa tre konkreta frågor till Georg Andersson. På vilket sätt hotar valet av läkare välfärdssamhället i något slags mänsklig bemärkelse? På vilket sätt hotar rätten för föräldrarna att bestämma över sina egna barns uppfostran genom val av barnomsorgsform välfärdssamhället i denna mänskliga bemärkelse? På vilket sätt hotar möjligheten att välja skola som inte dikteras av tjockleken på föräldrarnas plånbok välfärdssamhället i samma bemärkelse?

Det var nämligen om dessa ting valrörelsen faktiskt handlade. Sanningen är naturligtvis att socialdemokratin gör andra prioriteringar, som det så vackert heter, än att tillgodose varje enskild människas intresse. På precis denna punkt går den verkliga skiljelinjen mellan er socialdemokrater och oss.

Herr talman! När det gäller ekonomin ondgör sig Georg Andersson över att om moderaterna skulle få bestämma skulle vi drabbas av nedskärningar på viktiga samhällsområden. Alldeles bortsett från att det enda mer konkreta besked vi fick av Kjell-Olof Feldt under hela valrörelsen var att han för sin del avsåg att spara på sjukvård och skola – osagt emellertid vad det egentligen handlade om – innebär den strategi Georg Andersson anvisar att han i valet mellan det ena och det andra inte väljer något av dem varigenom han faktiskt väljer inflationen. Det enda återstående alternativet, om man vägrar att spara, är nämligen att i stället ta inflationen till hjälp. På vilket sätt detta skulle kunna tänkas stödja de människor i vårt samhälle som har det allra sämst har jag oändligt svårt att begripa.

Till slut två mer specifika påpekanden när det gäller skolan. När den nuvarande läroplanen för grundskolan accepterades motionerade socialdemokraterna om betygsstrukturen på högstadiet.

Då påpekade socialdemokraterna att de för sin del inte kunde tänka sig att de ämnen som skulle kunna komma att ingå i det naturorienterade resp. det samhällsorienterade ämnesblocket fick upplösas i sina resp. beståndsdelar.

Det var klart besked. Socialdemokraterna eftersträvar att avveckla de ämnen som genom borgerlighetens försorg faktiskt alltså finns kvar på högstadiet. Fortfarande strävar socialdemokratin, detta riksdagsbeslut till trots, i den praktiska politiken efter att göra denna traditionella ämnesstruktur omöjlig. Det är därför vi riktar kritik mot er i grundläggande kunskaphänseende.

Herr talman! Om jag vore Georg Andersson, skulle jag inte slå mig för bröstet för att Sverige i de internationella kunskapskontrollerna hamnar i mitten av skalan.

Anf. 85 YLVA ANNERSTEDT (fp) replik:

Herr talman! När Georg Andersson kommenterade kvaliteten sade han att det här gällde ett speciellt ämne, matematiken, vid en speciell tidpunkt. Visst gjorde det det, men övriga IEA-undersökningar har visat att visst har vi en bredd i vår utbildning, men vi har ingen hög kvalitet på den. Om man jämför med andra länder har vi alltså färre som når de verkliga topparna.

Vidare sade Georg Andersson ingenting om de gymnasieelever från Sverige som numera inte blir antagna utan tentamen vid utländska universitet. En lång rad högre utbildningar saknas i Sverige. Det gäller kompetens för revisorer, civilekonomer och civilingenjörer, som på ett mycket högt plan inte kan få sin vidareutbildning här utan måste söka sig utomlands.

Georg Andersson sade heller ingenting om de sämre lärare som högstadieeleverna efter den nya lärarutbildningens genomförande kommer att få finna sig i att ha. Lärare som har bara en termins studier i ett ämne. Hur skall de då klara sin utbildning? Och var skall de elever som haft sådana lärare hamna i internationella undersökningar i fortsättningen?

Nej, de kvalitetsförstärkningar som folkpartiet har föreslagit är alldeles nödvändiga för att vi i fortsättningen skall kunna förbättra kvaliteten både på elevernas kunskaper och på lärarnas utbildning.

Anf. 86 GEORG ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig ganska kort. Först vill jag bara konstatera att moderaterna under förra riksmötet faktiskt motionerade om att redan då skära bort 925 milj. kr. från utbildningssektorn. Det var ett stort belopp, och det hade inneburit en väldigt hård åtstramning med färre elever i vuxenutbildning, färre studiecirklar, mindre insatser för lågpresterande osv.

Det var då. Valrörelsen gick ut på att man skulle gå vidare med ännu kraftigare ingrepp. Det var det budskap som moderaterna gick fram med. Då blir talet om att välja skola och sådant väldigt ihåligt. Det är ju viktigt att slå vakt om en skola för alla med god kvalitet i olika delar av landet, i glesbygd såväl som i tätort.

Det vore mycket att säga om värdet av en blandad social struktur i våra skolor, om skolan som en mötesplats för elever i ett bostadsområde, om en skola som inte stimulerar utan motverkar segregation. Det är också en viktig kvalitetsaspekt på den svenska grundskolan.

Per Unkel påstår att vi gör ämnesstrukturen i skolan omöjlig. Det är ju fel. Vi diskuterade saken i samband med lärarutbildningen och konstaterade att det handlar om både och: ämnen och ämnesövergripande undervisning. Det är viktigt att stimulera till en ämnesövergripande undervisning, därför

att detta är klart pedagogiskt motiverat.

Ylva Annerstedt återkommer till kvaliteten. Det är viktigt och bra att vi har en bredd i vår utbildning. Sedan påstår hon att vi inte har toppar. När jag har varit ute på universitet och högskolor har jag hört väldigt många fina vittnesbörd om de nära internationella kontakter som vi har och om det höga anseende som ändå finns för svensk utbildnings- och forskningsverksamhet.

Läro- och lärutbildningen diskuterade vi i våras – Ylva Annerstedt var inte i riksdagen då. Men den reform som vi beslutade om fick en ganska bred uppslutning här i kammaren. Det innebär generellt sett en kraftig kvalitetsförstärkning av läro- och lärutbildningen.

Tredje vice talmannen anmälde att Per Unckel och Ylva Annerstedt anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 87 SIRI HÄGGMARK (m):

Herr talman! Jag har valt att i den här allmänpolitiska debatten ta upp ämnet etik inom hälso- och sjukvården. Jag gör det mot bakgrund av att det är så många vårdsökande patienter som upplever brister inom sjukvården, att alltför många kommer i kläm, att alltför många hamnar i alltför långa sjukhusköer. Jag gör det mot bakgrund av att jag är sjuksköterska till professionen och har följt utvecklingen inom detta område alltsedan början av 1940-talet. Jag vill helt enkelt fästa kammarens uppmärksamhet på frågan därför att jag faktiskt är oroad. Jag känner inte igen mig.

Sjuksköterskor har i många år varit medvetna om de brister som råder och kritiskt granskat patienternas situation och den egna rollen i vården. Men det går trögt med förändringar. Då är det betydligt enklare för oss politiker att föreslå förändringar. Vi är duktiga på att formulera mål som vi vill uppnå i olika sammanhang. Vi talar om och fastställer olika moment som skall ingå i de olika målen. Därefter fattar vi beslut, och så förväntar vi oss att det vi beslutat skall förverkligas, helst alldeles av sig självt. Nu gör det inte det. Utvecklingen går sina egna vägar. Ta hälso- och sjukvårdslagen som exempel. Vilka fina målsättningar innehöll inte den! Den vårdsökande skulle stå i centrum, god vård på lika villkor för alla, individinriktning, självbestämmande, inflytande för vårdsökande, integritet, trygghet. Honnörsord, alla dessa mål!

Hur blev det i verkligheten? Hur har vi det med individinriktningen, självbestämmandet, inflytandet, integriteten, lika villkor för alla, tryggheten? Jo, för en del har dessa mål kunnat uppfyllas, nämligen för dem som vet hur man handskas med vårdapparaten, för dem med kontakter, för dem med vana och kunskaper om hur man tar sig fram.

Men alla de andra då, t. ex. de äldre? Det går ju knappt en dag utan att vi läser och hör talas om hur de kommit i kläm inom långvården och även i den "vanliga" sjukvården. Många upplever otrygghet, inte bara de äldre. Trygghet är någonting fundamentalt. Trygghet är viktigt för oss alla. För en femåring kan den egna nallen vara en symbol för trygghet, för den vuxne arbete och ordnad ekonomi.

Men vi bör också ha en sjukvårdstrygghet. Den kan vi dela upp i olika slags

trygghet. Den materiella tryggheten ligger i t. ex. tillgång till sjukvårdsresurser. Relationstryggheten rör kontakten med de anhöriga och till personalen. Kunskaps- och kontrolltryggheten består i att få klara besked och känna att man förstår reglerna i sjukhusmiljön och deras funktioner.

Vi har också "förlita-sig-på-andra-tryggheten", som är ytterligare en aspekt av trygghet i vården, där tillgången till expertis ger patienten lov att vara trygg och hjälplös. Att vara i trygga händer hos människor som har kunskap och vana vid sjuka är viktigt. Även kontinuiteten betyder mycket, men där brister det tyvärr ofta.

Det är ju faktiskt så enkelt, att om patienten upplever att det är tillåtet att vara svag och om personalen visar värme, lugn och vänlighet, betyder det mer än vi anar för tillfrisknande och rehabilitering. Det är etik.

Tänker och handlar sjukvårdspersonal etiskt? Med sjukvårdspersonal menar jag nu *alla* kategorier som arbetar inom den sektorn. Kan det faktiskt vara så att det är brister på den punkten som är anledningen till otryggheten, till många katastrofer inom sjukvården, inte bara för patienter och deras anhöriga utan även för vårdpersonalen?

Det här skall inte uppfattas som kritik, men jag måste ställa frågan: Hur är det med undervisningen i medicinsk etik för alla dessa grupper? Ingår den som ett naturligt led i undervisningen? Har etik ett alldeles eget avsnitt i undervisningen? Nej, det är tyvärr ett ämne satt på undantag. Det är nästan så att man oftare hör talas om etik när det gäller de försöksdjur som används i forskningen än i samband med de människor som försöken så småningom skall appliceras på.

Herr talman! Jag har spetsat till det litet, med avsikt. Jag vill att vi skall tänka och handla och reagera. Klagomålen från alla människor som har skadats på ett eller annat sätt inom sjukvården hade kanske kunnat undvikas, om vi hade haft en medicinetik som fungerat. Därför måste tillämpning av etiska regler ingå som ett självklart moment i allt ifrån sjukvårdsplanering till sjukvårdsbehandling. Därför måste också utbildning i medicinsk etik ingå för all vårdpersonal. Etikundervisningen bör ske i form av ett samlat, eget ämne.

Det räcker inte bara med att känna till Hippokrates. Vi måste få gemensamma, goda sedvänjor för hela sjukvården. Det är det som är etik.

Anf. 88 OLLE GÖRANSSON (s):

Herr talman! Många av dagens talare har haft det senaste valet som referens. För oss i Sverige är en valrörelse inget unikt. Olika åsikter debatteras, partierna förelägger väljarna sina valmanifest, och löften framförs både skriftligt och muntligt från olika håll. Partiernas företrädare uppträder på gator och torg utan polisbeskydd. Väljarna går till vallokalen och bestämmer själva vilket parti som skall få rösten.

Detta är för oss alla en självklarhet. Men tyvärr är det i alltför få länder som medborgarna har denna möjlighet. Jag skulle tro att det är färre än 30 av världens 170 länder där man kan ha det på detta sätt.

Många av de flyktingar som söker sig till vårt land kan berätta om att våld och övergrepp från maktthavarnas sida tillhör det normala vid ett val i deras hemländer. Rätten att tala och skriva kritiskt gentemot regeringen är oftast förenad med fara för eget liv.

För oss som har levat i fred och oberoende i 180 år är det därför inte underligt om de försvars- och säkerhetspolitiska frågorna spelar en underordnad roll i valrörelsen. Vapenförsäljning från ett visst företag till förbjudna länder avslöjades enligt Svenska freds- och skiljedomsföreningen. Men inte ens dessa händelser blev föremål för någon större debatt vid valet. Orsaken är, som jag ser det, att partiernas ståndpunkter i denna fråga är ungefär lika, nämligen att vapenexport från vårt land i princip skall vara förbjuden och får ske endast efter särskilt tillstånd från regeringen. Har någon förbjuden export skett skall naturligtvis detta undersökas och bli föremål för rättsliga åtgärder. Det är en självklarhet.

Jag hälsar med tillfredsställelse den utredning som regeringen har tillkallat och som har till uppgift att bl. a. utreda om en bättre kontroll är möjlig.

Inga Thorsson, vår nedrustningsexpert, har lagt fram förslag om hur vår svenska krigsmaterielindustri skall kunna konverteras eller, som det också heter, ställas om till civil produktion. Detta uppdrag följer en rekommendation från FN och är, vad jag vet, det första som något land har presenterat. Det är bra. Det som är mindre bra är att denna utredning i många tidningar har uppfattats som ett tecken på att denna omställning är nära förestående. Säkert har många av de människor som arbetar inom denna sektor trott detsamma. Men tyvärr måste vi konstatera att vägen till fred och samförstånd i världen är lång. Och innan avgörande steg mot en internationell nedrustning är tagna, kommer vi att behöva en svensk försvarsindustri. Jag bedömer det som viktigt att vi i landet själva kan producera försvarsmateriel som vi behöver bl. a. för det militära försvaret. Trovärdigheten utomlands till vår neutralitetspolitik är inte oväsentlig när det gäller just denna förmåga.

Den sittande försvarskommittén har enligt sina direktiv i uppgift att bl. a. utreda försvarsindustrins framtid. Vår alliansfria utrikespolitik förutsätter att vi har egna resurser att successivt utveckla och förändra försvaret så att det kan anpassas till de ändrade tekniska och politiska villkoren i omvärlden. Försvarsforskning och industriell kapacitet är här viktiga instrument. Genom kostnadsutvecklingen är vi emellertid tvungna att noggrant prioritera de kompetenser och produktionsresurser som vi även framöver skall upprätthålla och vilken ambitionsnivå vi vill ha. Genom att försvaret har levat med strama budgetar under praktiskt taget hela 1970- och 1980-talet och vi samtidigt haft en stark kostnadsstegring beroende på den tekniska utvecklingen, har kvantiteten av nya vapen och vapensystem till det svenska försvaret minskat starkt.

Lägg därtill att vapenexporten successivt har fått ett minskat handlingsutrymme, allt i enlighet med riksdagens önskemål.

Detta sammantaget har lett till att flera viktiga försvarsindustrier står inför stora problem om hur man skall kunna upprätthålla kompetens och produktionskapacitet. För försvarskommittén är detta inte en fråga om hur vi skall kunna klara sysselsättningen på en viss ort eller vid en viss industri. Nej, vår uppgift är att komma med förslag om hur vi skall kunna bibehålla en försvarsindustri som vi måste ha i händelse av avspärning eller krig.

Inom det försvarspolitiska området är det inget nytt att behöva ta ställning till och föreslå speciella stödåtgärder för en viss näringsgrens fortsatta existens. Textilindustrin och skoindustrin är ett par exempel på detta,

jordbruksnäringen ett annat, där vi stöder med åtskilliga miljarder varje år för att kunna ha dessa näringsgrenar kvar.

Det är min förhoppning att försvarskommittén inte skall behöva komma med så drastiska förslag som att vi skall behöva subventionera vapenindustrin, men som läget ser ut i dag tror jag att osvuret är bäst.

Herr talman! Jag vill med detta ha sagt att det i dag inte handlar om att avveckla den svenska försvarsindustrin för att den inte längre behövs. Nej, problemet är hur vi skall kunna behålla försvarsindustrin i ekonomiskt besvärliga tider, för vi behöver den för att vår neutralitetspolitik skall vara trovärdig.

Anf. 89 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! En sådan seger till och jag är förlorad, utropade inte Olof Palme när valnattens siffror blev någorlunda definitiva. Han utropade tvärtom: En enorm seger! Ja, varför inte pyramidal i likhet med tidigare invanda ögonblick av verklighetsförfalskning? Därmed torpederade statsministern varje ansats till den realistiska politik som Sveriges ekonomiska läge behöver.

Vi måste därför, herr talman, utgå ifrån att de politiska bedömningarna kommer att väga över de ekonomiska bedömningar som bör utgöra grunden för en politik avsedd att komma till rätta med landets obalanser.

Någon finanspolitisk åtstramning krävs inte under hösten, har ju finansministern nyligen förklarat i en polemik med riksbanksdirektören och senast i dag på förmiddagen. Det betyder att vi i stället måste räkna med en ännu stramare penningpolitik. Räntenivån bör sålunda snarare väntas stiga än falla. Skulle emellertid prisnivån stiga mindre i år än under förra året, vilket synes sannolikt, får vi en ökad realränta, dvs. en penningpolitisk åtstramning. Därigenom erhåller finansministern ytterligare argument för den realräntebesättning som han tidigare talat om och om vilken en utredning arbetar. Han kommer naturligtvis då att bl. a. hänvisa till den borgerliga regeringen i Danmark, som har infört en realränteavgift.

Vår höga räntenivå, herr talman, betyder att finansieringen av budgetunderskottet och därmed den växande statskulden blir dyrare. För att komma till rätta med detta allvarliga problem kan man mycket väl tänka sig att regeringen kommer att föreslå ett tvångssparande. Företagen har ju redan drabbats av detta genom alla tvångsavsättningar till olika slags fonder som den socialistiska riksdagsmajoriteten har beslutat. Nu kommer blickarna att riktas mot hushållen, som ju visar ett negativt nettosparande. Så lever vi också årligen över våra löpande tillgångar genom underskottet i bytesbalansen med utlandet. Ett eventuellt tvångssparande kommer väl sedan att successivt frisläppas fram till valet 1988.

Dessa åtgärder är emellertid otillräckliga för att minska det statliga budgetunderskottet, som i sin tur driver fram underskottet i våra affärer med utlandet. Finansministern tvingas se sig om efter andra likviditetsindragningar. Han kommer då att på nytt kasta blickarna på näringslivet.

Flera gånger före valet, bl. a. i sin senaste bok *Den tredje vägen*, har han förklarat att han eftersträvar en utjämning i beskattningen av arbete och kapital. Eftersom skattesänkningar bär socialdemokraterna emot, kommer

beskattningen av kapital att öka. Kjell-Olof Feldt har aldrig släppt sin innerst inne omhuldade tanke på en produktionsfaktorbeskattning, en s. k. proms. Den kommer med all säkerhet och då exempelvis under namnet kapitalanvändningsskatt.

En sådan skatt torde finansministern vara tvungen att föreslå riksdagen, om han skall få LO med på låga lönekrav liksom måttliga löneökningar inom den offentliga sektorn. En annan möjlighet att få med löntagarorganisationerna på låga lönekrav är naturligtvis löfte om skatterabatt eller hot om momshöjning.

Men därigenom kan finansministern inte eliminera de redan för stora lönehöjningar som innevarande års avtal medfört. Trots att finansministern genomdrev en skatterabatt upp till 600 kr. under förutsättning att lönerna höll sig inom det s. k. löneutrymmet på 5 %, ligger de faktiska lönehöjningarna i år liksom tidigare år 50 % däröver. Därför blir hotet om en momshöjning inte särskilt effektivt. Nackdelen med momshöjning till följd av olika kostnadshöjande effekter är sannolikt större än den uppnådda åtstramningseffekten.

Den enda effektiva åtstramningsåtgärd som återstår är en minskning av de statliga utgifterna. Det betyder att vi måste skära i den statliga floran av bidrag och subventioner. Men eftersom socialdemokraterna tror att ett folks välfärd beror främst på mängden offentliga bidrag och subventioner, är den vägen tills vidare stängd.

Olof Palme upprepade ett flertal gånger före valet, och han upprepade det i regeringsförklaringen och i gårdagens anförande, att han vill visa att det går att klara de svåra problemen i svensk ekonomi utan att ändra på den traditionella välfärdspolitiken och utan att rucka på målet om full sysselsättning. Dilemmat, herr talman, är emellertid att det tvärtom är den svenska välfärdspolitiken och sysselsättningspolitiken som är grunden till vårt ekonomiska krisläge.

Strävan efter full sysselsättning möjliggör en ansvarslös lönepolitik, eftersom de fackliga organisationerna inte behöver ta konsekvenserna av för stora lönehöjningar på sysselsättningen. Och en välmenande välfärdspolitik utan hänsyn till landets ekonomiska resurser omöjliggör en väsentlig nedskärning av statsutgifterna. Bekräftelsen på denna felaktiga politik är just våra ständiga devalveringar.

Finansministern förklarade visserligen i en intervju med Berndt Ahlqvist år 1984 att detta inte går längre. Han förklarade för övrigt i dag att nu har devalveringen gjort sitt jobb, och i intervjun med Berndt Ahlqvist: "En devalvering till och det går åt h-e." (Man får ju inte uttala svordomar i riksdagen.) Förmodligen gör det också det, herr talman, om inte den socialdemokratiska regeringen radikalt omprövar sin politik.

Anf. 90 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! En tidig erfarenhet av riksdagens allmänpolitiska debatter var för min del att de långsamt ebbade ut i något som skulle kunna uppfattas därhän att diskussionen fick utgöra svar på frågan. Men vilken var då frågan? Och vilket var i så fall svaret? På något sätt tyckte jag då att debatterna behövde något slags avslutande sammanfattning. Det blev därför naturligt

för mig att låta anteckna mig sist på talarlistan. Så ock i dag, i min artonde allmänpolitiska debatt.

Den allmänpolitiska debatten i februari i år vållade mig en hel del bekymmer. Vi stod då inför den olustiga uppgiften att behöva företa en förtroendeomröstning om ett av statsråden. Broarna var rivna, sades det. Förgäves erinrade jag om behovet att även i detta hus försöka etablera vad som sedan länge i vårt förra riksdagshus kallats "förtroendeskapande åtgärder".

Mot den bakgrunden står den nu snart avslutade debatten i stark kontrast. Den då så krigiske statsministern har nu verkställt just sådana förändringar av sin regering, som man tidigare förgäves begärde.

En ny utrikesminister har obesedd väkomnats av oppositionens talesmän, och en självmant avgången försvarsminister har bestått en ovanlig hedersbevisning av den person som för kort tid sedan av regeringschefen apostroferades som "den där Bildt".

Vad är det egentligen som håller på att hända i svensk politik? Har den invasion av nya, friska kvinnor som följt Bengt Westerberg in i kammaren redan hunnit verka därhän att det kvinnligt veka i människosinn är i färd med att ringa in förbrödringens framtidsrike? Sade inte själve statsministern – han med de rivna broarna – att han hoppas kunna finna öppningar i det politiska livet och att det, trots att regeringen naturligtvis vet bäst, ändå är viktigt att den kunskap som finns i riksdagen tas till vara? Det lät faktiskt hoppfullt, för jag har länge funderat på vad riksdagen egentligen är bra för.

Trots att Bertil Fiskesjö envetet hävdar att riksdagen i vår nya författning är första statsmakten, har jag likväl upplevt att man som företrädare för ett regeringsparti närmast fungerar som transportkompani, medan man som medlem av oppositionen visserligen har fått en – låt vara begränsad – handlingsfrihet, men med den icke oväsentliga svagheten att man aldrig får sina utmärkta förslag bifallna. Jag tror inte att jag någon gång under de senaste nio åren funnit att någon varit intresserad av att ta till vara några av mina eventuella kunskaper. Självt har jag däremot haft rika möjligheter att här komplettera mina egna kunskaper på en mängd områden, och det är jag, herr talman, mycket tacksam för.

Det kan kanske vara rimligt om jag ägnar en del av detta anförande åt sjukvårdens problem, även om riksdagen tyvärr under årens lopp har av sagt sig mer och mer av ansvaret för denna. Man har i tur och ordning sålt ut sinnessjukvården, provinsialläkarna, undervisningssjukhusen, sjukvården i krig och medicinalstyrelsen, och nu är hela området i Landstingsförbundets händer – genom avlägsnandet av Barbro Westerholm har den sista medicinska kontrollen över landets sjukvård avskaffats. Detta sker vid en tidpunkt då problemen inom vår sjukvård tornar upp sig mer och mer.

Åldersfördelningen i vår befolkning skapar undan för undan allt större problem. Vi pensionärer lever längre, förbrukar mer och mer av nationalinkomsten för vår vård, och allt fler bland oss har allt färre anhöriga som kan och vill ta hand om oss: Vi blir mer och mer beroende av andra, i den offentliga sektorn eller i privata former.

Institutionerna kan inte i samma utsträckning som tidigare ställa upp för oss. Landstingen drar ned på akutsjukvården och medicinklinikerna, som

förut var vår räddning. Bengt Westerberg, som i alla fall en gång var medicinare, även om han sedan hoppade av – man kan fråga sig varför –, månar om vårt behov av egna rum. Även en snabb kalkyl visar att det nog skulle behövas etthundratusen eller flera hundratusen sådana, och det skulle också kräva väsentligt mera personal. Mycket talar för att en utbyggd hemsamaritorganisation – som skulle kunna ta till vara den insiktsfulla medelålders arbetskraften – måste bära en ökande del av ansvaret och bördan av vården av de riktigt gamla. Var ensamheten är lättast att uthärda vet jag ännu inte: i det egna hemmet eller bakom en stängd dörr på långvårdssjukhuset.

Men *ett* vet jag, som skakar mig djupt, när jag efter många år i en tidigare väl fungerande sjukhusvård nu från många håll får erfara den mentalitetsförändring som tycks vara på väg inom den nya sjukvården. En internationell tidskrift har bett mig skriva om den nya medicinska tekniken och den gamla läkar-patient-relationen. Av och till anförtror sig kända och okända personer till mig som om jag vore en medicinsk JO, och man får höra osannolika ting i fråga om medicinska försummelser och känslomässig hårdhet. Förbi är den tid då syster Margareta på 5:an vid juletiden ömkade sig över stadens bohemer och försåg dem med nya kalsonger ur lasarettets förråd.

Satsningen på vårdcentraler på bekostnad av särskilt de medicinska klinikernas vårdplatser har inneburit att man prioriterar det enkla, lätta och ofarliga framför det komplicerade, svåra och potentiellt farliga. I en sådan situation händer det lätt att man blir ovan vid det ovanliga och riskerar att förbise eller feltolka det. Jag har sett sådant hända.

Men jag har också fått åtskilliga exempel på hur intresset och känslan för "patienten som person" – trots allt psykologiskt svammel, med vilket massmedierna är fyllda – tycks vara i avtagande på sina håll. Såvitt jag förstår är detta en effekt av flera samverkande faktorer, bl. a. totallönsystemets införande vid sjukhusen, som framtvingade en dyrbar och ineffektiv arbetstidsreglering av en verksamhet som sträcker sig över veckans alla 168 timmar, med därav följande bristande kontinuitet i läkar-patient- och personal-patient-relationerna. Den gamla läkar-patient-relationen har successivt uttunnats, och därmed riskerar både intresset och ansvaret att lida skada. Mycket av de berättigade klagomål som kan riktas mot en del av dagens svenska sjukvård bottnar i en arbetsorganisation som tar större hänsyn till vårdpersonalens önskemål och deras fackföreningars krav än till patienternas intresse av kontinuitet i vården. Ansvaret för att återge sjukvården dess "själ" vilar på sjukvårdens medicinska ledare och fostrare, som måste återfå eller återta ansvaret för den svenska sjukvårdens utveckling, även om det måste ske i kamp mot legioner av "administratörer" och politiker inom eller utom det sjukvårdsorganisatoriska etablissemanget.

Med anledning av vad Siri Häggmark nyss sade vill jag nämna att det åtminstone vid Karolinska institutet sedan åtskillig tid bedrivs undervisning om medicinsk etik i läkarutbildningen. Om detta är måhända också att säga att etik i relation till patienten kanske först och främst kan läras genom goda – och dåliga – lärares exempel. Men den medicinska forskningen och den medicinska tekniken har under de senaste decennierna skapat många nya,

tidigare aldrig aktuella möjligheter, som reser tidigare okända etiska frågor – frågor på vilka många av oss ännu inte har några självklara svar.

För åtta månader sedan hade jag en interpellationsdebatt med Gertrud Sigurdsen om AIDS. De uppgifter jag då sedan en tid hade i saken var mycket bekymmersamma. Jag var orolig över att man inte i tid gjorde tillräckligt, medan tid ännu fanns. Gertrud Sigurdsen redovisade läget som "allvarligt" och angav de åtgärder som då förbereddes eller var aktuella. Jag undrade om de var tillräckliga. I går var hennes bedömning: "Det är mycket bråttom. Epidemin klarar vi oss inte ifrån. Den är redan över oss." Viruset finns inte längre bara i vissa avgränsade grupper. Det finns också hos alldeles vanliga människor. Och det finns hittills ingen bot. Även hoppet om ett framtida vaccin är grumat av virusets förmåga att ändra skepnad. Gertrud Sigurdsen försökte i går intala sig själv och oss att vi skall "klara av det". Hittills har tyvärr ingen nation "klarat av det". Vi får nog bereda oss på omfattande och allvarliga förändringar i samhället och sjukvården när hundratals eller tusentals patienter kommer att kräva en svår, långvarig och ödesbestämd vård. Kanske krävs det en sinnesändring i hela västvärlden, från hårdrocken till spinnrocken, från utlevelse till inlevelse.

Herr talman! Framtiden är som bekant inte längre vad den har varit. Hotet mot mänskligheten kommer inte bara från den afrikanska djungelns virus utan också från supermakternas – och andra maktens – vapenarsenaler. Själva kan vi inte göra mycket för att avvärja det, knappast ens för att förbereda oss för överlevnad i händelse ett kärnvapenkrig, kanhända av misstag, bryter ut över våra huvuden – även om vi nu utan förutfattade meningar lägger vår framtid i Sten Anderssons händer.

Jag vill emellertid, som en av de många i den svenska och den internationella föreningen International Physicians for the Prevention of Nuclear War, avsluta detta anförande med att uttala min oförställda glädje över norska stortingets beslut att tilldela denna sammanslutning Nobels fredspris för detta år.

Denna sammanslutning är ett unikt brödra- och systerskap, som omfattar läkare från hela världen, och dess upphovsmän och ledare är två av världens främsta hjärtläkare, Bernard Lown i Boston och Eugeni Chazov i Moskva, kolleger och vänner till mig sedan decennier. Mer än de flesta andra vet vi läkare konkret vad ett kärnvapenkrig skulle innebära för mänskligheten. Stormaktspolitik gäller alltid makt, men kanske framför allt fruktan. Den mest omedelbara åtgärden för att möjliggöra en fredlig utveckling vore en överenskommelse om provstopp för kärnvapen. IPPNW har antagit en "medical prescription", ett recept – eller med en gammal boktitel: en "Medicin för politiker" – som man vill att läkare i alla parlament skall lägga fram för sina kolleger. Jag är glad att kunna svara Bernard Lown och Eugeni Chazov att Sveriges riksdag redan i våras enhälligt uttalat sig för ett avtal om fullständigt provstopp.

Med detta, herr talman, får jag tacka för uppmärksamheten och önska er en angenäm avslutning på kvällen.

Anf. 91 CHRISTER SKOOG (s):

Herr talman! Blekinge län är ett litet län men väl sammansvetsat. Alla goda krafter verkar där för en utveckling. Länet står i dag starkare, beroende på att industrin har blivit starkare. Vi har alltså ett bättre utgångsläge än för ett par år sedan.

Det har gjorts en del framtidssatsningar, och jag kan utan överdrift säga att länet på det industriella området har fått en i vissa avseenden ganska generös behandling av riksdag och regering. Jag tänker då i första hand på de olika centra som har byggts upp. Som exempel kan jag nämna det teknikcentrum som har startats i Svängsta, där man på sikt skall kunna stärka det blekingska näringslivet och utveckla småföretagsamheten i regionen.

Men trots detta har vi en hel del problem. Vi har en oerhört hög arbetslöshet. Den var i augusti 5,1 %. Det kanske allvarligaste problemet är att vi har den högsta ungdomsarbetslösheten av alla län. Vi har också det största antalet sökande per ledig plats. Därtill kommer problemet med den industriella strukturen. De stora industriföretag som finns i länet har bara tillverkningsenheterna i Blekinge. Huvudkontoren, utvecklingsenheterna och företagsledningarna finns oftast på andra platser, vilket gör att länet är betydligt känsligare än många andra områden i vårt land.

Det är väl allmänt känt att en del av företagen i länet har problem. Jag behöver bara nämna Kockums, Kallinge, Dynapac i Karlskrona och nu det senaste exemplet, det lilla gjuteriet Gjutal AB i Sölvesborg. Det är ett Electroluxägt företag med ett hundratal anställda. Sölvesborgs näst största arbetsplats. Electroluxledningen har beslutat sig för att lägga ned gjuteriet och vill då ställa nästan 100 människor utanför arbetsmarknaden. Jag utgår givetvis från att Elektrolux med sina resurser tillsammans med myndigheterna gör allt som står i dess makt för att rädda jobben vid detta företag. Det tycker jag att gjuteriet och länet är värda.

Vilka åtgärder kan då behövas för att man skall kunna lösa de problem som finns? Jag nämnde de åtgärder som har vidtagits för att på lång sikt lösa problemen. Men på kort sikt finns det ingen annan möjlighet att ge ungdomarna arbete än att ta till det gamla beprövade medlet beredskapsarbete.

Här finns alltså ett stort behov av extra beredskapsanslag till länet.

Det finns vidare möjlighet att tidigarelägga en del statliga beställningar och projekt för att ungdomarna skall ha möjlighet att få jobb i länet och slippa flytta, som länsarbetsnämnden faktiskt har uppmanat dem att göra – givetvis mot bakgrund av att det inte finns några jobb i länet. Jobben finns på andra sidan skogsridån i norr, uppe i Småland.

Staten har ett mycket stort ansvar för sysselsättningen i länet, inte minst i den östra länsdelen. Där sysselsätter de militära enheterna många människor, men det talas i dag om uppsägningar.

Jag tycker att vi har rätt att kräva lokalisering av enheter från Stockholm eller nyskapande av enheter i Blekinge – inte minst mot den bakgrunden av att riksdagen har fattat beslut om att vissa områden skall prioriteras rent

regionalpolitiskt. Sydöstra Sverige är ett sådant område, och där ligger Blekinge. Jag utgår från att riksdagen snart lever upp till detta beslut.

Prot. 1985/86:12
16 oktober 1985

Allmänpolitisk debatt

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Kammaren åtskildes kl. 21.16.

In fidem

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren